

شهر همیار کودک به مثابه ابزاری جهت رفع محرومیت کودکان مطالعه موردی: شهر شیراز

آزاده حاجی زاده^۱، رحیم سرور^{۲*}، عبدالرضا فرجی راد^۳

۱. دانشجوی دکتری رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳. دانشیار گروه جغرافیا، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۱/۲۹

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۱۰/۰۸

چکیده

شهر امروز محیطی است که می بایست امکانات وراثتی و استعداد های کودکان را شکوفا سازد. دنیا را بزرگسالان اداره می کنند و برنامه ریزان هستند که تصمیم می گیرند چه فعالیتی در کجا و به چه صورت انجام شود. اما مدیران و برنامه ریزان شهری، به حد کافی به اهمیت و ضرورت توجه به کودکان، مسائل و نیازهای آنان پی نبرده اند. شهری که به کودکان خود توجه نکند، نیازهای آنان را در نظر نگیرد، مشکلات سخت افزاری و نرم افزاری آنان را نشناسد، نسل آینده خود را و در نتیجه آینده حیات خود را به مخاطره انداخته است. در همین راستا تحقیق حاضر با هدف روند تحقق پذیری شهر همیار کودک به بررسی محرومیت کودکان شهر شیراز و تاثیر عناصر ساخت شهر همیار کودک در تعدیل اثرات محرومیت شهری کودکان می پردازد. روش تحقیق این نوشتار، توصیفی-تحلیلی به صورت موازی است. گردآوری اطلاعات و داده ها از طریق پرسشنامه محقق ساخته و جامعه آماری آن را دو گروه مدیران شهری، متخصصین و خبرگان شهری و والدین ساکن شهر شیراز تشکیل می دهند. با تکیه بر روش همبستگی اسپیرمن، شیراز از نظر مولفه های شهر همیار کودک در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. مولفه های واحد حقوق کودکان یا مکانیسم های هماهنگ، شناخت حقوق کودکان و حمایت مستقل از کودکان دارای بیشترین ضریب همبستگی با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز است. به طوری که همبستگی قوی بین آنها برقرار است. میزان همبستگی بین توسعه شهر همیار کودک و رفع محرومیت در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن که برگرفته از نظرات پرسش شوندهگان است نشان دهنده رابطه منطقی میان توسعه شهر همیار کودک و بهره گیری از متغیرهای سازنده آن برای کاهش یا رفع محرومیت در شهر می باشد. لذا توجه به این امر می تواند کمک شایانی را به برنامه ریزان و مدیران شهری در توسعه شهر همیار کودک به عنوان ابزاری جهت رفع محرومیت کودکان در شهر شیراز خواهد داشت.

واژگان کلیدی: کودک، شهر همیار کودک، محرومیت کودکان، شیراز، اسپیرمن

مقدمه

در آینده نزدیک، اکثریت کودکان جهان با توجه به گفته یونیسف از گزارش ۲۰۱۲ کودکان جهان، در شهرها و شهرستان‌ها رشد خواهند کرد. به طور متوسط ۳۷ درصد جمعیت در کشورهای پیشرفته و حداکثر ۴۹ درصد در کشورهای کم توسعه یافته را کودکان تشکیل می‌دهند. تقریباً نیمی از کودکان، در سراسر جهان در مناطق شهری زندگی می‌کنند و اغلب به عنوان آسیب پذیرترین بخش از جمعیت مشاهده شده‌اند. زندگی در زاغه (مناطق فقیر) خطراتی مانند اخراج، خشونت، قاچاق و تخلف از حقوق اصلی کودکان را به دنبال دارد. زاغه نشینان فقیر شهر از میزان مرگ و میر بالا، بهداشت ضعیف رنج می‌برند همانطور که شیوع کوتاه قدی و کم وزنی در آنها مشاهده می‌شود. تغذیه ناکافی، شرایط غیر بهداشتی زاغه نشینان و قرار گرفتن در معرض آب آلوده، کودکان و خانواده‌های آنها را در معرض خطر بیماری و مشکلات بهداشتی حاد قرار می‌دهد. همانطور که جوامع غیر رسمی همچنان به رشد خود ادامه می‌دهند، کودکان هم در شکل‌گیری و در تمرکز سیاسی، برنامه‌ها و بودجه نادیده گرفته می‌شوند. علاوه بر این، بیش از یک سوم کودکان در مناطق شهری، زمان تولد آنها ثبت نشده است و نابرابری گسترده در بهداشت، تحصیل و ایمنی در آمارها پنهان مانده است. اگر کودکان در کانون‌های امن تر، دوستانه تر و بهداشتی تر زندگی کنند، تجارب آنها و راه‌حلی برای بهبود نیازهای منطقه‌ای آنها شنیده می‌شود. چشم انداز جهانی، کنوانسیون حقوق کودک را تأیید می‌کند طبق بیانیه کنوانسیون، مشارکت یک حق اساسی است بدین ترتیب کودکان عوامل زندگی خود هستند. آنها قابلیت شرکت در پروسه‌های تصمیم‌گیری مهم را با توجه به نیازهای در حال تحول و قابلیت‌های خود را دارند. (شهرهایی فقط برای جوانان^۲، ۲۰۱۴، ۱) واژه فقر خود به خود مفهوم نابرابری را در ذهن‌خطور می‌دهد زیرا فقرا کسانی هستند که بیش از دیگران از توزیع ثروتها زیان دیده‌اند (لابن، ۱۳۵۹، ۹۰) اما آنچه مسلم است این است که فقر مترادف با محرومیت است و محرومیت با نابرابری تفاوت دارد. جوامع بشری به راحتی می‌توانند فقر و محرومیت را تحمل نمایند ولی آنچه برای هیچ جامعه‌ای قابل قبول نیست تبعیض و نابرابری است. (نصیری، ۱۳۸۱، ۴۹) وقتی که فقر بر حسب پایین‌ترین قشر جامعه یا قشر متوسط تعریف گردد به تعریف فقر بر حسب نابرابری اجتماعی و جود داشته باشد، فقر نیز وجود خواهد داشت. (ستوده، ۱۳۸۶، ۹۳) آنچه امروزه مسلم می‌باشد این است که درآمد به تنهایی برای تعریف فقر کفایت نمی‌کند بر طبق این رویکرد درآمد شاخص اساسی تعریف فقر است ولی معرف تنها عاملی نیست که بر روی استانداردهای زندگی مردم یا توانایی و ظرفیت آنها برای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، تاثیر می‌گذارد. برای مثال نرخ غذا، آب، مسکن و..... نه تنها در کشوری به کشور دیگر متفاوت است بلکه درون یک کشور هم خصوصاً بین نواحی شهری و روستا تفاوت زیادی وجود دارد. (گودرزیان، ۱۳۸۴، ۸۵) در مطالعه‌ای که در سال ۲۰۰۳ دانشگاه اقتصاد لندن و دانشگاه برتسیول انجام داده‌اند هشت شاخص را در بررسی محرومیت مد نظر قرار می‌دهند که این شاخص‌ها توجه صرف به درآمد در تعریف فقر به زیر سوال می‌برد. در تعاریف مربوط به فقر و چرخشگری محتوایی

² -jast cities for children

آن نظریه های گوناگون ارایه گردیده از آن جمله ژاندو از نخستین کسانی است که به مفهوم چرخه یا دور فقر و محرومیت اشاره کرد است. بعدها اسکار لویس با توصیف دقیق مکزیکی های فقیر و پورتوریکویی محروم از چرخه فرهنگ یاد کرده و مفهوم (فرهنگ فقر) را معرفی نموده است. او مدعی است که کودکان محلات فقیر نشین هنگامی که به شش-هفت سالگی می رسند، در ارزشهای بنیادین خرده فرهنگ محیط خویش یعنی همان فقر چنان حل می شوند که از نظر روانی دیگر برای بهره گیری از شرایط در حال تغییر و دگرگون کردن وضع خود آماده نیستند و لذا به سرنوشت پدران خویش دچار و فقرا و محرومان آینده خواهند شد. (پیران، ۱۳۷۵، ۱۰۳) از طرفی فقر و محرومیت می تواند به عنوان مهمترین محرک آسیب های اجتماعی و ناهنجاریهای موجود در جامعه شهری، تاثیرات زیادی را بر روی کودکان داشته باشد. پیامد حاصل از فقر و محرومیت بر روی کودکان قطعا در آینده گریبانگیر جوامع شهری خواهد بود چراکه کودکان امروز ما شهروندان فعال فردا خواهند بود. شیراز به عنوان یکی از پنج شهر بزرگ و بزرگترین کلانشهر جنوب به خاطر دارا بودن میراث های ارزشمند و گرانبهای تاریخی از هویتی ملی و حتی جهانی برخوردار است. این ویژگیها در کنار تمرکز فعالیت های اداری سیاسی و اقتصادی در مرکز استان، برخورداری از خدمات، تسهیلات و زیر ساخت های برتر باعث گسترش و رشد سریع شهرنشینی طی سالهای اخیر شده که گسترش فضایی و کالبدی این شهر در دهه های اخیر شاهدی بر این ادعاست. این امر توجه مدیران و برنامه ریزان شهری را برای ساماندهی و انسجام شهر را به خود معطوف کرده است. اما در این میان توسعه شهرنشینی در شیراز بدون توجه به کودکان و نیازهای اساسی آنها انجامیده است. در همین راستا، هدف اصلی این نوشتار بررسی روند تحقق پذیری شهر همیار کودک در شهر شیراز و تاثیر آن در محرومیت کودکان می باشد. جهت نایل آمدن به این هدف، پاسخ گویی به سوالات زیر ضروری می باشد:

۱- آیا شهر شیراز از لحاظ عناصر اصلی ساخت شهر همیار کودک در وضعیت مناسبی قرار دارد؟

۲- آیا شهر همیار کودک ابزاری جهت رفع محرومیت شهری کودکان در شهر شیراز خواهد بود؟

در زمینه ساخت شهرهای همیار کودک پژوهشهای بین المللی صورت گرفته از جمله گزارشها و مجموعه مقالاتی که از طرف مرکز پژوهش یونیسف انتشار یافته است. از جمله این پژوهشها با عناوین: چشم انداز بین المللی جهان، مرکز تخصصی برای برنامه ریزی شهری، ۲۰۱۴^۳: در پژوهشی با عنوان شهرهایی فقط برای جوانان: نتایج این پژوهش حاکی از آن است که با بررسی پروژه های آزمایشی منطقه های همیار کودک در اندونزی، ایالات متحده آمریکا و لبنان، به این نتیجه رسید که مشارکت یک حق اساسی برای کودکان است و آنها قابلیت شرکت در تصمیم گیریهای مهم برای زندگی و فضای زندگی خود را دارند. و دستوالعمل هایی برای بهبود مشارکت کودکان اعلام گردید. مرکز پژوهش یونیسف،

³- World Vision International 2014

دبیرخانه بین المللی برای شهرهای همیار کودک، ۲۰۰۴: در مقاله ای با عنوان ساخت شهرهای همیار کودک چارچوبی برای عمل، یک مورد مطالعه: نتیجه این مقاله بیانگر در این گزارش با توجه به پروسه ساخت شهرهای همیار کودک، پایه های مهم ساخت این شهرها را از جمله: ۱- عدم تبعیض، ۲- بهترین منافع نام برده شده. و در انتها ۹ اصل پذیرفته شده کنوانسیون حقوق کودک با عنوان چارچوب مراکز همیاری کودک را اعلام می دارد. در واقع چارچوب مراکز همیاری کودک بر اساس ۹ اصل: ۱- مشارکت کودکان، ۲- یک چارچوب قانونی همیاری کودک، ۳- استراتژی حقوق کودکان یک شهر بزرگ، ۴- یک واحد حقوق کودکان با مکانیسم هماهنگ، ۵- ارزیابی تاثیر بر کودکان، ۶- بودجه کودکان، ۷- گزارش منظم از وضعیت کودکان شهر، ۸- حمایت مستقل از کودکان، ۹- معرفی حقوق کودکان، بنا می گرد. کینگستون در مجموعه مقالات موسسه مهندسان عمران (۲۰۰۷)^۵: در مقاله ای با عنوان ساخت شهرهای همیار کودک نمونه موردی شهر دنور: نتایج آن حاکی از این است که با توجه به اصول CRC در مورد حقوق کودکان، ابتکار عمل مراکز همیاری کودکان، چگونگی ساخت آن، سهامداران ذی نفع و سنجش یادگیری دروس را بررسی می کنند. در این مقاله به این نکته تاکید شده که دسترسی کودکان به فضاهای باز و امنیت آنها در شهرها باید در طراحی مناطق کودک لحاظ گردد. مورد مطالعه این پژوهش شهر دنور می باشد. دیوید مک لولین، یونیسف هند، ۲۰۱۴^۶: در مقاله ای با عنوان مدارس همیار کودک در هند: حق کودکان برای آموزش رایگان و الزامی (RTE) در هند را که در سال ۲۰۱۰ به تصویب رسید مورد بررسی قرار می دهد. وی در این مقاله اهداف (RTE) در هند را در مورد مدارس بیان میکند. نتایج این مقاله نشان دهنده ویژگیهای مدارس همیار کودک می باشد از جمله: قوانین عادلانه و اجازه دسترسی به مدارس برای همه کودکان، شرکت کودکان در همه پروسه های آموزشی، دسترسی به آب آشامیدنی سالم و بهداشت در مدرسه و.... می باشد. کاشتیج گوپتا، کودکان در فضای شهری، ۲۰۱۴^۷: در مقاله ای با عنوان ساختن مراکز همیار کودک چارچوبی برای عمل: روند ایجاد مراکز همیار کودک و توجیه ساخت این مراکز را تشریح می کند. وی در مقاله خود چارچوب مراکز همیار کودک را بر اساس نه اصل کنوانسیون حقوق کودک شامل - مشارکت کودکان، ۲- یک چارچوب قانونی همیاری کودک، ۳- استراتژی حقوق کودکان یک شهر بزرگ، ۴- یک واحد حقوق کودکان با مکانیسم هماهنگ، ۵- ارزیابی تاثیر بر کودکان، ۶- بودجه کودکان، ۷- گزارش منظم از وضعیت کودکان شهر، ۸- حمایت مستقل از کودکان، ۹- معرفی حقوق کودکان، تشریح می نماید بررسی فقر و ابعاد آن بر کودکان که منجر به پیدایش ناهنجاری اجتماعی در آنها می گردد به مراتب بیش از مطالعه بر فقر دارای سابقه مطالعاتی است. از میان مطالعات انجام گرفته در این زمینه می توان به مطالعات: صانعی و آقای غافر (۱۳۸۹) نتایج این بررسی منعکس کننده این است که با افزایش تعداد فرزندان در خانواده میزان آسیب پذیری

4- UNICEF Innocenti Research Centre International Secretariat for Child Friendly Cities ۲۰۰۴

5- Kingston et al.

6- David Mcloughlin UNICEF India

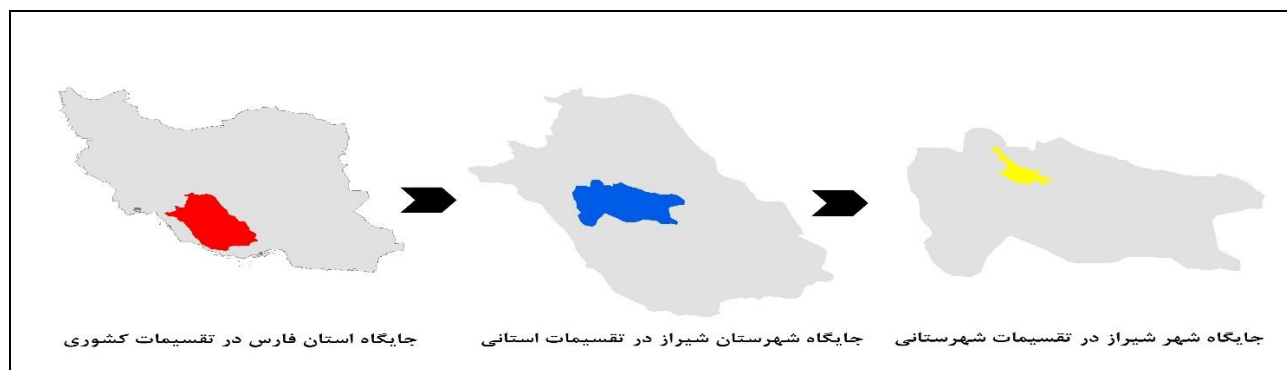
7- Kshitij Gupta

کودکان از فقر افزایش می یابد بگونه ای که در خانواده هایی که تعداد فرزندان در آنها ۲-۱ نفر است. سهم آسیب پذیری ۲۳ درصد است چنانچه تعداد کودکان در خانواده ۳-۴ کودک باشد این سهم ۳۳ درصد و در خانواده هایی با ۵ کودک و بیشتر ۴۴ درصد خواهد بود. حبیب احمدی و محمد تقی ایمان (۱۳۸۴) در مقاله ای با عنوان فرهنگ فقر، حاشیه نشینی و گرایش به رفتار بزهکارانه در میان جوانان حاشیه نشین دهپاله شیراز: به این نتیجه رسیدند که رابطه معنی داری بین حاشیه نشینی و مولفه های فرهنگ فقر در رابطه با رفتار بزهکارانه جوانان می باشد.

مواد و روش ها

شناخت محدوده مورد مطالعه

شهر شیراز مرکز استان فارس بر روی جلگه طویلی به طول ۱۲۰ کیلومتر و عرض ۱۵ کیلومتر در طول ۲۹/۵۵۲ تا ۳۶/۵۵۲ شرقی و عرض ۳۳/۵۲۹ تا ۴۱/۵۲۹ شمالی در ۹۰۰ کیلومتری جنوب پایتخت واقع شده است. ارتفاع شیراز از سطح دریا ۱۴۸۸ متر در منتهی الیه شرقی و حدود ۱۷۰۰ متر در غرب آن متغیر است با ۱۴۶۰۶۶۵ نفر جمعیت در آمارگیری رسمی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰ پنجمین شهر بزرگ کشورمان پس از تهران، مشهد، اصفهان و تبریز می باشد. به عبارتی شهر شیراز از جمله کلانشهرهای ایران در منطقه جنوب کشور است. از این رو افزایش جمعیت شهر به مسئله نقش و موقعیت کلانشهری شیراز، موقعیت شهر در سیاست گذاریهای ملی و برنامه ریزیهای اقتصادی- اجتماعی و عملکرد منطقه ای آن در جنوب کشور مرتبط دانست. بر اساس پیش بینی در سال ۱۴۰۰، ایران یک شهر بالای ۱۰ میلیون نفر (تهران) یک شهر ۵ تا ۱۰ میلیون نفر (مشهد) خواهد داشت و شمار شهرهای ۲/۵ تا ۵ میلیون نفری به چهار شهر (اصفهان، تبریز، شیراز و قم) و شهرهای ۱ تا ۲/۵ میلیون نفری به ۱۳ شهر (بندرعباس، زاهدان، کرمان، اهواز، کرمانشاه، همدان، اراک، اسلام شهر، رجایی شهر، کرج، مهرشهر و قرچک) خواهد رسید. از این رو شهر شیراز در نظام شهری ایران در ردیف شهرهای رتبه سوم ایران قرار خواهد داشت. شهر شیراز هم چنین مرکز یا پایتخت فرامنطقه ای به شمار می آید و شهرهایی چون یاسوج، بوشهر (به عنوان مهم ترین مراکز شهری در پیوند نزدیک تر با شیراز) نقش منطقه ای ویژه پیدا می کند. (بازنگری طرح تفصیلی شیراز، ۱۳۸۶، ص ۴۲-۴۴)

شکل ۱: موقعیت ملی، منطقه ای و ناحیه ای شهر شیراز

روش پژوهش:

در پژوهش حاضر، بنا بر ماهیت موضوع از دو روش توصیفی-تحلیلی به صورت موازی استفاده شده است. در بخش مطالعات نظری و مروری بر تجارب جهانی، روش توصیفی بکار گرفته شده است. در این روش مقالات و گزارشهای لاتین جستجو و انتخاب شده اند و سپس ساختار محتوایی بخش های تیوریک و تجربی تدوین گردید. در مرحله بعد جهت دستیابی به روابط علی و شناخت همبستگی و روابط بین متغیرها و شاخص ها از روش تحلیلی استفاده شده است. در این مرحله ابتدا داده های مورد نیاز از طریق تکنیک پرسشنامه، از جامعه آماری منتخب جمع آوری شده پس از دسته بندی و استخراج از روش های آماری مورد سنجش و تحلیل دقیق علمی قرار می گیرند. عناصر اصلی ساخت شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق پرسشنامه های حاوی ۵۰ و عناصر سنجش محرومیت کودکان از طریق پرسشنامه ای حاوی ۲۲ سوال بررسی می گردد اعضای جامعه آماری پژوهش دو گروه، مدیران شهری به جهت آگاهی از مشکلات کودکان در شهر شیراز و اشراف به استانداردهای مورد نیاز کودکان در نیازهای اساسی زندگی و گروه دوم والدین ساکن شهر شیراز به جهت اینکه بیشترین دغدغه فکری نسبت به نیازهای کودکان در محیطی که در آن رشد می نمایند را دارند، می باشند که براین اساس و با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه مشخص شد. پرسشنامه ها با توجه به حجم نمونه و با توجه به جمعیت ساکن در مناطق توزیع شد و در نهایت با توجه به حساسیت محقق نسبت به موضوع تحقیق تعداد ۳۸۴ نمونه جمع آوری و پرسشنامه ها جهت سنجش قرار گرفتند. به منظور تجزیه و تحلیل داده های استخراج شده از پرسشنامه تحقیق از مدل همبستگی اسپیرمن و از نرم افزار SPSS استفاده شده است. جدول شماره (۱) و (۲) مولفه های به کار رفته در این پژوهش را نشان می دهد.

جدول ۱: شاخص هایی جهت توسعه شهر همیار کودک

ردیف	توسعه شهر همیار کودک (عناصر اصلی)	شاخص ها (مولفه های عناصر اصلی)
۱	مشارکت کودکان	ترویج احترام به نظرات کودکان برای عموم به ویژه والدین و همه کسانی که با کودکان کار می کنند (مربیان و معلمان) مشورت با کودکان خود به طور معنی داری و بدون تبعیض در همه موضوعاتی

<p>که روی زندگی آنها تأثیر می گذارد،</p> <p>تحت تأثیر قرار دادن تصمیمات مقامات محلی را در مورد موضوعات تخصصی مربوطه از جمله طراحی فضاهای بازی، پارک، خانه اسباب بازی .....)</p>		
<p>بررسی دقیق ملی بر قوانین مؤثر بر زندگی کودکان برای تضمین احترام به قوانین کمیسیون حقوق کودک</p> <p>تحت کنترل قرار دادن قوانین توسط مقامات محلی به منظور حصول اطمینان از احترام به قوانین کمیسیون حقوق کودک</p> <p>پایبند بودن مقامات محلی به قوانین تأثیر گذار بر کودکان، بدون تبعیض برای کودکان محروم</p>	<p>۲ چارچوب قانونی همیار کودک</p>	
<p>وجود استراتژی برای حمایت از حقوق کودکان</p> <p>استراتژی برای ایجاد جهانی مناسب برای کودکان توسط مقامات محلی</p> <p>استراتژی به منظور پوشش همه کودکان شهر با توجه خاص به کودکانی که از لحاظ اجتماعی حذف یا به حاشیه رانده شده اند</p>	<p>۳ استراتژی جامع حقوق کودکان در یک شهر بزرگ</p>	
<p>وجود اداره، واحد یا مکانیسم های هماهنگی در دولت شهری به منظور ترویج اصول شهر همیاری کودکان</p> <p>اطمینان از هماهنگی سیاست هایی که کودکان را تحت تأثیر قرار می دهد</p> <p>وجود اداره یا مکانیسم اداری که جنبه های زندگی کودکان را بررسی کند (نیازهای اولیه شامل غذا، آموزش، بهداشت، مسکن، مشارکت و.....)</p>	<p>۴ واحد حقوق کودکان یا مکانیسم های هماهنگ</p>	
<p>وجود پروسه ای برای اطمینان از تأثیر روی کودکان و به طور کلی روی گروههای خاصی از کودکان به منظور تحت تأثیر قرار دادن قوانین جدید یا سیاست یا عمل جدید برای کودکان شهری</p> <p>ارزیابی منظم از تأثیر واقعی قوانین شهری بر کودکان به منظور نفوذ در تصمیم گیری</p>	<p>۵ ارزیابی اثرات کودکان</p>	

	در نظر گرفتن فرایندهای ارزیابی موقعیت همه کودکان از جمله گروههای محروم و در حاشیه افتاده	
۶	بودجه کودکان	تعیین دولت به منظور برخورداری بچه ها به طور عادلانه از منابع تحلیل بودجه شهر و عناصر درون آن به اندازه کافی به منظور مشخص شدن نسبت مصرف شده برای کودکان در همه مناطق شهر عادلانه بودن خدمات اصلی (بهداشت، آموزش، فضای بازی....) برای کودکان در همه مناطق
۷	گزارش از وضعیت منظم کودکان شهری	جمع آوری آمار و اطلاعات کافی در مورد کودکان جهت ارزیابی نیازها و خواسته های آنان وجود گزارشی درباره وضعیت کودکان (اجتماعی، اقتصادی، حقوقی) شهر وجود گزارشی درباره وضعیت کودکان محروم شهری
۸	شناخت حقوق کودکان	آموزش سیاستمداران و مقامات رسمی شهر در رابطه با حقوق بشر کودکان گنجانده شدن آموزش حقوق بشر و کنوانسیون حقوق کودک، در برنامه درسی مدرسه در همه سطوح آگاهی والدین کودکان، نسبت به حقوق کودکان خود در اجتماع
۹	حمایت مستقل از کودکان	تشویق و حمایت سازمان های غیر دولتی کودک و جوانان وجود انجمن های حمایت از حقوق کودکان در محل سکونت حمایت لابی های انجمن های حمایت از حقوق کودکان از طرف دولت شهری

ماخذ: چشم انداز بین المللی جهان، مرکز تخصصی برای برنامه ریزی شهری، ۲۰۱۴^۸، مرکز پژوهش یونیسیف، دبیرخانه بین المللی برای شهرهای همیار کودک، ۲۰۰۴^۹، کینگستون در مجموعه مقالات موسسه مهندسان عمران (۲۰۰۷)^{۱۰}، دیوید مک لولین، یونیسیف هند، ۲۰۱۴^{۱۱}، کاشتیی گوپتا، کودکان در فضای شهری، ۲۰۱۴^{۱۲}

جدول ۲: بررسی شاخص های سنجش محرومیت

ردیف	عناصر اصلی	شاخص (مولفه های عناصر اصلی)
۱	محرومیت اقتصادی	<p>۱- دسترسی به غذای کامل و مطلوب در طول روز.</p> <p>۲- دسترسی به آب آشامیدنی سالم در مدرسه.</p> <p>۳- دسترسی به آب آشامیدنی سالم در فضاهای عمومی و فضای بازی.</p> <p>۴- برخورداری از مسکن با مصالح استاندارد.</p> <p>۵- حفظ حریم شخصی در منزل (سکونت یک نفر در اتاق).</p>
۲	محرومیت اجتماعی-فرهنگی	<p>۶- دسترسی به اینترنت پرسرعت.</p> <p>۷- تحصیل در مدارس با سطح کیفی بالا در بعد مسافت کوتاه.</p> <p>۸- توانایی شرکت در کلاسهای فوق برنامه.</p> <p>۹- برخورداری از سرویس های بهداشتی مناسب در مدرسه.</p> <p>۱۰- برخورداری از سرویس های بهداشتی مناسب در فضاهای عمومی.</p>

⁸- World Vision International 2014

⁹- UNICEF Innocenti Research Centre International Secretariat for Child Friendly Cities ۲۰۰۴

¹⁰- Kingston et al.

¹¹- David Mcloughlin UNICEF India

¹² - Kshitij Gupta

۳	محرومیت محیطی	۱۱- برخورداری از محیط عاری از آلودگیهای زیست محیطی. ۱۲- دسترسی به فضای سبز در محل سکونت.. ۱۳- امنیت در خیابانهای شهر.
---	---------------	---

ماخذ: اسکار لویس و گوردون با تغییر و اضافه

یافته های تحقیق

همبستگی بین متغیرهای مورد مطالعه

محاسبات همبستگی، یکی از اساسی ترین روش های تحلیل آماریست. هدف آن اندازه گیری و بررسی نوع رابطه و میزان شباهت و تناسب میان متغیرهایی است که مورد تحقیق، واقع می شود. ضریب همبستگی شدت رابطه و همچنین نوع رابطه را نشان می دهد. ضریب همبستگی از نظر درجه ضریب به پنج طیف ضعیف، کم، متوسط، قوی و خیلی قوی تقسیم می شود.

جدول ۳: درجه بندی ضرایب همبستگی

بازه	شدت رابطه
۰.۲-۰.۰۰	ضعیف
۰.۴-۰.۲۱	کم
۰.۷-۰.۴۱	متوسط
۰.۹-۰.۷۱	قوی
۱-۰.۹۱	خیلی قوی

در این بخش، همبستگی میان توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز و مولفه های متناظرش را مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهیم داد. به منظور همبستگی میان توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز و مولفه های متناظرش از ضریب همبستگی اسپیرمن (spearman) استفاده شده است.

این ضریب میزان همبستگی رابطه ی میان دو متغیر ترتیبی را نشان می دهد و به عبارت دیگر متناظر ناپارامتری ضریب همبستگی پیرسون می باشد. در این ضریب همبستگی به جای استفاده از خود مقادیر متغیرها از رتبه های آنان استفاده می شود. رابطه ی مربوط به ضریب همبستگی رتبه ای اسپیرمن به صورت زیر تعریف می شود.

$$r_s = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^n D^2}{n(n^2 - 1)}$$

D: تفاوت بین رتبه های اعضای متناظر دو گروه مورد بررسی. n: حجم هر گروه.

همبستگی بین مولفه مشارکت کودکان با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز:

جدول زیر رابطه بین مولفه مشارکت کودکان و میزان همبستگی آن با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن (spearman) را نشان می دهد. بر اساس جدول از ۳۸۴ نمونه گرفته شده ضریب همبستگی ۰.۴۸۵ را نشان می دهد که بیانگر همبستگی ناقص، خطی مثبت و متوسط بین دو متغیر است. همچنین sig (سطح معناداری آزمون) برابر صفر نشان دهنده رابطه معنا دار دو متغیر است.

جدول شماره ۴: میزان همبستگی مولفه مشارکت کودکان با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن

۰.۴۸۵	ضریب همبستگی
.000	(Sig. سطح معناداری)
۳۸۴	حجم نمونه

ماخذ: نگارنده

همبستگی بین مولفه چارچوب قانونی همیار کودک با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز:

جدول زیر رابطه بین مولفه چارچوب قانونی همیار کودک و میزان همبستگی آن با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن (spearman) را نشان می‌دهد. بر اساس جدول از ۳۸۴ نمونه گرفته شده ضریب همبستگی ۰.۳۶۵ را نشان می‌دهد که بیانگر همبستگی ناقص، خطی مثبت و کم بین دو متغیر است. همچنین sig (سطح معناداری آزمون) برابر صفر نشان دهنده رابطه معنا دار دو متغیر است.

جدول ۵: میزان همبستگی مولفه چارچوب قانونی همیار کودک با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن

۰.۳۶۵	ضریب همبستگی
.000	Sig. (سطح معناداری)
۳۸۴	حجم نمونه

ماخذ: نگارنده

همبستگی بین مولفه استراتژی جامع حقوق کودکان در شهر با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز:

جدول زیر رابطه بین مولفه استراتژی حقوق کودکان در شهر بزرگ و میزان همبستگی آن با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن (spearman) را نشان می‌دهد. بر اساس جدول از ۳۸۴ نمونه گرفته شده ضریب همبستگی ۰.۴۱۲ را نشان می‌دهد که بیانگر همبستگی ناقص، خطی مثبت و متوسط بین دو متغیر است. همچنین sig (سطح معناداری آزمون) برابر صفر نشان دهنده رابطه معنا دار دو متغیر است.

جدول شماره ۶: میزان همبستگی مولفه استراتژی بزرگ حقوق کودکان در شهر با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن

۰.۴۱۲	ضریب همبستگی
.000	Sig. (سطح معناداری)
۳۸۴	حجم نمونه

ماخذ: نگارنده

همبستگی بین مولفه واحد حقوق کودکان یا مکانیسم های هماهنگ با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز:

جدول زیر رابطه بین مولفه واحد حقوق کودکان یا مکانیسم های هماهنگ و میزان همبستگی آن با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن (spearman) را نشان می دهد. بر اساس جدول از ۳۸۴ نمونه گرفته شده ضریب همبستگی ۰.۷۱۲ را نشان می دهد که بیانگر همبستگی ناقص، خطی مثبت و قوی بین دو متغیر است. همچنین sig (سطح معناداری آزمون) برابر صفر نشان دهنده رابطه معنا دار دو متغیر است.

جدول شماره ۷: میزان همبستگی مولفه واحد حقوق کودکان یا مکانیسم های هماهنگ با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن

ضریب همبستگی	۰.۷۱۲
Sig. (سطح معناداری)	.000
حجم نمونه	۳۸۴

ماخذ: نگارنده

همبستگی بین مولفه ارزیابی و سنجش تأثیر قوانین بر کودکان با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز:

جدول زیر رابطه بین مولفه ارزیابی و سنجش تأثیر بر کودکان و میزان همبستگی آن با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن (spearman) را نشان می دهد. بر اساس جدول از ۳۸۴ نمونه گرفته شده ضریب همبستگی ۰.۵۷۴ را نشان می دهد که بیانگر همبستگی ناقص، خطی مثبت و متوسط بین دو متغیر است. همچنین sig (سطح معناداری آزمون) برابر صفر نشان دهنده رابطه معنا دار دو متغیر است.

جدول ۸: میزان همبستگی مولفه ارزیابی و سنجش تأثیر بر کودکان با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن

ضریب همبستگی	۰.۵۷۴
Sig. (سطح معناداری)	.000
حجم نمونه	۳۸۴

ماخذ: نگارنده

همبستگی بین مولفه بودجه کودکان با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز:

جدول زیر رابطه بین مولفه بودجه کودکان و میزان همبستگی آن با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن (spearman) را نشان می‌دهد. بر اساس جدول از ۳۸۴ نمونه گرفته شده ضریب همبستگی ۰.۳۲۴ را نشان می‌دهد که بیانگر همبستگی ناقص، خطی مثبت و کم بین دو متغیر است. همچنین sig (سطح معناداری آزمون) برابر صفر نشان دهنده رابطه معنا دار دو متغیر است.

جدول ۹: میزان همبستگی مولفه بودجه کودکان با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی

اسپیرمن

۰.۳۲۴	ضریب همبستگی
.000	Sig. (سطح معناداری)
۳۸۴	حجم نمونه

ماخذ: نگارنده

همبستگی بین مولفه گزارش منظم از وضعیت کودکان شهری با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز :

جدول زیر رابطه بین مولفه گزارش از وضعیت کودکان شهری و میزان همبستگی آن با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن (spearman) را نشان می‌دهد. بر اساس جدول از ۳۸۴ نمونه گرفته شده ضریب همبستگی ۰.۲۴۱ را نشان می‌دهد که بیانگر همبستگی ناقص، خطی مثبت و کم بین دو متغیر است. همچنین sig (سطح معناداری آزمون) برابر صفر نشان دهنده رابطه معنا دار دو متغیر است.

جدول ۱۰: میزان همبستگی مولفه گزارش از وضعیت کودکان شهری با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از

طریق ضریب همبستگی اسپیرمن

۰.۲۴۱	ضریب همبستگی
.000	Sig. (سطح معناداری)
۳۸۴	حجم نمونه

ماخذ: نگارنده

همبستگی بین مولفه شناخت حقوق کودکان با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز:

جدول زیر رابطه بین مولفه شناخت حقوق کودکان و میزان همبستگی آن با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن (spearman) را نشان می‌دهد. بر اساس جدول از ۳۸۴ نمونه گرفته شده ضریب همبستگی ۰.۷۴۴ را نشان می‌دهد که بیانگر همبستگی ناقص، خطی مثبت و قوی بین دو متغیر است. همچنین sig (سطح معناداری آزمون) برابر صفر نشان دهنده رابطه معنا دار دو متغیر است.

جدول شماره ۱۱: میزان همبستگی مولفه شناخت حقوق کودکان با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن

ضریب همبستگی	۰.۷۴۴
Sig. (سطح معناداری)	.000
حجم نمونه	۳۸۴

ماخذ: نگارنده

همبستگی بین مولفه حمایت مستقل از کودکان با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز:

جدول زیر رابطه بین مولفه حمایت مستقل برای کودکان و میزان همبستگی آن با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن (spearman) را نشان می‌دهد. بر اساس جدول از ۳۸۴ نمونه گرفته شده ضریب همبستگی ۰.۷۰۱ را نشان می‌دهد که بیانگر همبستگی ناقص، خطی مثبت و قوی بین دو متغیر است. همچنین sig (سطح معناداری آزمون) برابر صفر نشان دهنده رابطه معنا دار دو متغیر است.

جدول شماره ۱۲: میزان همبستگی مولفه حمایت مستقل برای کودکان با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن

ضریب همبستگی	۰.۷۰۱
Sig. (سطح معناداری)	.000

حجم نمونه	۳۸۴
-----------	-----

ماخذ: نگارنده

همبستگی بین توسعه شهر همیار کودک و رفع محرومیت در شهر شیراز:

در ادامه به واسطه اینکه لازم است تا تاثیر متغیرهای شهر همیار کودک بر رفع و یا کاهش محرومیت در شهر شیراز بررسی گردد، محقق به تعیین رابطه این دو متغیر با استفاده از همبستگی اسپیرمن پرداخته است که در جدول شماره (۴-۱۶) آمده است. بر اساس جدول از ۳۸۴ نمونه گرفته شده ضریب همبستگی ۰.۷۱۹ را نشان می دهد که بیانگر همبستگی ناقص، خطی مثبت و قوی بین دو متغیر است. همچنین sig (سطح معناداری آزمون) برابر صفر نشان دهنده رابطه معنا دار دو متغیر است.

جدول شماره ۱۴: میزان همبستگی بین توسعه شهر همیار کودک و رفع محرومیت در شهر شیراز از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن

ضریب همبستگی	۰.۷۱۹
(Sig. سطح معناداری)	.000
حجم نمونه	۳۸۴

ماخذ: نگارنده

بحث و نتیجه گیری

آنچه در این پژوهش مورد توجه و بحث بوده است تحلیلی بر شهر همیار کودک چارچوبی جهت رفع محرومیت شهری با تاکید بر کودکان بوده که به صورت موردی به تحلیل شهر شیراز پرداخته شد. یافته های حاصل از این تحقیق که خود برخاسته از چارچوب نظری و بخش داده های میدانی بوده است، حاکی از آن است که عناصر توسعه شهر همیار کودک مشتمل بر ۹ متغیر و نیز محرومیت مشتمل بر ۳ بعد در سطح شهر شیراز هستند. در نتیجه متغیرهای مورد بررسی، مولفه های واحد حقوق کودکان یا مکانیسم های هماهنگ، شناخت حقوق کودکان و حمایت مستقل از کودکان دارای بیشترین ضریب همبستگی با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز است. به طوری که همبستگی قوی بین آنها برقرار است. همچنین بین مولفه های مشارکت کودکان، استراتژی جامع حقوق کودکان، ارزیابی و سنجش تأثیر بر

کودکان نیز رابطه معناداری با توسعه شهر همیار کودک دیده می‌شود. به طوری که همبستگی متوسطی بین آن‌ها برقرار است. همچنین بین مولفه‌های چارچوب قانونی همیار کودک، بودجه کودکان، گزارش از وضعیت کودکان شهری دارای پایین‌ترین ضریب همبستگی با توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز است. به طوری که همبستگی کم بین آن‌ها برقرار است. جدول مولفه‌های مؤثر بر توسعه شهر همیار هر کدام با مقادیری متفاوت بر توسعه فضای مذکور اثرگذار می‌باشند. البته بیان این روابط و اثرات به صورت یکسان و همگن نبوده و هر یک از متغیرها دارای اثرات و همبستگی متفاوتی می‌باشند. در نهایت نیز از نظر پرسش شونده‌گان رابطه منطقی میان توسعه شهر همیار کودک و کاهش محرومیت کودکان تایید گردیده و این امر در قالب همبستگی میان این دو متغیر مطرح گشته است که با توجه به رقم بدست آمده (۰.۷۱۹) این امر را تایید می‌نماید و همبستگی و رابطه قوی میان این دو بحث را بیان می‌دارد. لذا با توجه به بندهای پیشین حاصل از نتایج پرسشنامه‌ها و ارزیابی و تحلیل آن‌ها، توسعه شهر همیار کودک در شهر شیراز خواهد توانست محرومیت کودکان در این شهر را تعدیل نماید. نتیجه گیری از این مباحث نشان دهنده آن است که بهره‌گیری از مولفه‌های سازنده شهر همیار کودک برای کاهش یا رفع محرومیت در شهر می‌تواند کمک شایانی را به برنامه‌ریزان و مدیران شهری نموده و آن‌ها را در رسیدن به رشد و توسعه پایدار شهر یاری نماید.

کتابشناسی

- ۱- پیران، پرویز (۱۳۷۵)، نگاهی به مفهوم فقر و فقر زدایی، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره ۱۰۸-۱۰۷.
- ۲- ستوده، هدایت اله (۱۳۸۶)، مسایل اجتماعی ایران، انتشارات ندای آریانا، چاپ دوم.
- ۳- گودرزیان، زهرا (۱۳۸۵)، فقر کودکان در جهان در حال توسعه (مقاله خانم ماری شو)، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۱۰۲-۱۰۰.
- ۴- لابن، ژاپن (۱۳۵۹)، جامعه شناسی فقر، چاپ اول، انتشارات خارزمی.
- ۵- نصیری، معصومه، اعظمی، هادی (۱۳۸۵)، نابرابریهای شهری تهدیدی برای امنیت اجتماعی تهران، رویکردی در جغرافیای سیاسی، فصلنامه ژئوپلتیک، سال دوم.
- ۶- سازمان مسکن و شهرسازی فارس، (۱۳۸۶)، بازنگری طرح تفصیلی شهر شیراز.

7-Gupta Kshitij(2014), Making Child friendly Cities Through School, A case study.

8-Mcloughlin David Unicef India(2014), Child Friendly Schools in India.

9- UNICEF Innocenti Research Centre International Secretariat for Child Friendly Cities (2004), Building Child Friendly Cities A Framework for Action

10- World Vision International(2014), Voices from Urban Slums Just Cities for Children.

11- Proceedings of the Institution of Civil Engineers, Kingston et al(2007), Creating child friendly cities: the case of Denver, USA.

Child friendly Cities care city as a tools of eliminating child deprivation

Abstract

Today s city is an environment that in which adults should manage hereditary facilities and talents of children and this is planners who decide where and how to do that. But, managers and urban planners don't pay enough attention to children and their needs. In this regard, when there is no attention to children, their software and hard ware needs, so the future of their lives is endangered. In this regard, the present study aims to investigate the child s deprivation in shiraz and the impact of city building elements on moderating the effects of urban deprivation of children. The research methodology of this paper is descriptive analytical in parallel. Data are collected through a research made questionnaire. The statistical population of two groups of urban managers, experts and urban experts and parents living in shiraz. Based on the spearman correlation method of the components of the city. The children rights unit or coordinated mechanisms, the recognition of their rights and independent support of them are in the highest correlation between them. The correlation between child development city and resolving deprivation in shiraz though spearman correlation coefficient based on the opinions of the questioner s questions indicates the logical relationship between city s development and the use of its constructive variables to reduce or eliminate deprivation in the city. So, paying attention to this can be a great help for planner s and city managers in developing child-friendly care as a means of eliminating the deprivation of children in shiraz.

Key Words: Child, Child Friendly Cities, Depriving Children, Shiraz, Spearman.